

Ἡ πιστότητα στήν Ἐκκλησία και ἡ πιστότητα στό ῥῆθος.

«**ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΕΥΛΟΓΙΑ**» Ἀρ. Τεύχους **224**. ῥτος **2021**

ῥπως εἶχαμε ἀναφέρει τόν προηγούμενο μήνα, τό κύμα τοῦ Νασιοναλισμοῦ, τό ὁποῖο ἀπλώθηκε σταδιακά σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο λειτούργησε ὡς ὑποκατάστατο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὐτό, δηλαδή, πού εἶχε πλέον τήν πρωτεύουσα σημασία γιά τόν αὐτοπροσδιορισμό τῶν «μοντέρνων» ἀνθρώπων ἦταν τό νά ἀνήκει κανεῖς σέ ἕνα ἔθνος, τό ὁποῖο –ὑποτίθεται ὅτι– εἶχε ἐπιφορτισθεῖ μέ μιά κοσμο-ἱστορική ἀποστολή. Ἀντιστοίχως, εἴτε παραβλέφθηκε τελείως ἡ ἀξία του νά εἶναι κανεῖς μέλος τῆς «Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας», εἴτε, στήν καλύτερη τῶν περιπτώσεων, ὑποβαθμίσθηκε ἡ ιδιότητα τοῦ Χριστιανοῦ σέ ἕνα ἀπό τά πολλά συστατικά τῆς «ἐθνικῆς ταυτότητας». ῥμως, καί στήν τελευταία αὐτή περίπτωση καθιερώθηκε μιά σαφῆς ιεράρχηση, στό πλαίσιο τῆς ὁποίας οἱ ἐπίγειοι σκοποῖ τοῦ ῥῆθους, ὅπως, ἡ εὐημερία/ἀνάπτυξη ἢ ἡ ἱστορική/πολεμική δόξα ἀξιολογοῦνταν ὡς ὑπέρτεροι ἐκείνων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε εἴτε νά ὑποχωρήσουν, εἴτε νά μεθερμηνευθοῦν καί νά ὑπηρετήσουν τούς σκοπούς τοῦ ἔθους.

Ἡ νέα αὐτή ιεράρχηση ἐκφράσθηκε καί θεσμικά. Χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός ὅτι σέ πολλά Εὐρωπαϊκά κράτη ὑπό τήν ἐπίδραση τοῦ Προτεσταντισμοῦ ὁ κρατικός ἄρχων ἀποκτᾷ Ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία καί εἶτε, ὅπως στήν Ἀγγλία, καθίσταται ὁ ἴδιος ἐπί κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, εἶτε, ὅπως ἔκανε ὁ Μεγάλος Πέτρος στή Ρωσία, τοποθετεῖ κρατικό ἐπίτροπο στήν Ἱερά Σύνοδο, χωρίς τήν ἔγκριση τοῦ ὁποῖου δέν ἰσχύει καμία ἀπόφαση τῆς τελευταίας.

Στήν ἀλλαγὴ αὐτῆ τῆς νοοτροπίας καί στή μετάβαση ἀπό τήν πιστότητα στήν Ἐκκλησία στήν πιστότητα στό Ἔθνος συνέβαλαν σέ μεγάλο βαθμό καί πολλοί θεολόγοι. Ἐνα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα θεωροῦμε ὅτι μᾶς παρέχει ὁ Friedrich Schleiermacher (1768-1834) ἓνας Γερμανός θεολόγος καί πάστορας, ὁ ὁποῖος, ἂν καί δέν εἶναι πολύ γνωστός στή χώρα μας, ἔχει ἀποκληθεῖ ὡς ὁ προτεστάντης μέ τή μεγαλύτερη ἐπίδραση μετά τόν Λούθηρο καί ὡς ὁ «πατέρας τῆς μοντέρνας θεολογίας».

Ἐχει ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ θεολογία τοῦ Schleiermacher εὐνοεῖ στήν πραγματικότητα τόν «πανθεϊσμό» καί προωθεῖ τήν ὑπόθεση τοῦ «οἰκουμενισμοῦ». Ὁ ἴδιος, μάλιστα, ἤδη ἀπό τή νεαρή του ἡλικία εἶχε γράψει σέ μιά ἐπιστολή, πού εἶχε ἀπευθύνει τό 1787 στόν ἐπίσης πάστορα πατέρα του ὅτι: **«Δέν δύναμαι νά πιστεύσω ὅτι ἐκεῖνος πού ἀποκάλεσε τόν ἑαυτό του Υἱό τοῦ Ἀνθρώπου ἦταν ὁ ἀληθής καί αἰώνιος Θεός. Δέν δύναμαι νά πιστεύσω ὅτι ὁ θάνατός του εἶχε λυτρωτική γιά μᾶς σημασία»**. Τό 1802, ὅμως, ὅταν πιά εἶχε «ώριμάσει», ἀνέφερε ὅτι: **«Καί μπορῶ νά πῶ μετά ἀπό ὅλα ὅσα ἔχω περάσει ὅτι ἔχω γίνει ξανά μέλος τῆς Μοραβιανῆς Ἀδελφότητος (μᾶς προτεσταντικῆς πιετιστικῆς κοινότητος, ὅπου εἶχε στό παρελθόν ἔνταχθεῖ), μέλος, ὅμως, ἑνός ἀνώτερου ἐπιπέδου»**.

Κατά κάποιον τρόπο στίς δύο αὐτές ἐκφράσεις του θά μπορούσε νά συνοψίσει κανεῖς τή βασική θεολογική τοποθέτησή του. Διότι αὐτό πού κυρίως ἐπεδίωξε ἦταν νά μεθερμηνεύσει τά Δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἀπορρίπτοντας ὡς «μαγική» καί «κατώτερου ἐπιπέδου» τήν κυριολεκτική σημασία τους καί ἀποδίδοντάς τους μιά –δῆθεν– «ἀνώτερης τάξης» ἀλληγορική σημασία, ἡ ὁποία θά εἶναι δυνατό νά ἑναρμονισθεῖ μέ τήν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης. Γιά παράδειγμα, γιά τόν Schleiermacher, αὐτό πού χαρακτήριζε τόν Χριστό ἦταν –ἀπλῶς καί μόνο– μιά ἰδιαίτερη καί ἀδιάλειπτη μέν, ἀλλά πάντως ἀνθρώπινη καί ἐπίγεια, ἐπίγνωση τῆς παρουσίας τοῦ «Θεοῦ», μιά

συναίσθηση, δηλαδή, ότι όλα τὰ ὑπαρκτά ἐντάσσονται σέ ἓνα συνολικό παγκόσμιο/θεϊκό πλαίσιο. Ἡ Θεία Ὑπόσταση καί ἡ Θεία Φύση τοῦ Χριστοῦ ὑποβιάσθηκε ἔτσι ἀπό τόν Schleiermacher σέ μιά συνειδησιακή κατάσταση, πού ἀπλῶς ἐνυπῆρχε σέ Αὐτόν, ὡς Υἱό τοῦ Ἄνθρώπου. Τό δέ Ἀπολυτρωτικό Ἔργο Του ὑποβαθμίσθηκε, συνακολούθως, σέ μιά συναισθηματική ἐπίδραση στόν ψυχικό κόσμο τῶν πιστῶν, οἱ ὅποιοι, ἐμπνεόμενοι ἀπό τό παράδειγμά Του καί υἱοθετῶντας τή δική Του ἐπίγνωση περί τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο, «λυτρώνονται» ἀπό τό αἶσθημα τῆς ἐνοχῆς πού τοὺς βασανίζει καί, δημιουργοῦν θρησκευτικές κοινότητες γιά νά μοιραστοῦν αὐτή τήν «θρησκευτικοῦ τύπου» ἐμπειρία «ἀπολύτρωσης».

Μέ τόν τρόπο αὐτό, τόν τρόπο, δηλαδή, τῆς μόλις συγκαλυμμένης ἐκκοσμίκευσης, συγκροτεῖ ὁ Schleiermacher τήν ἐκκλησιολογία του. Ἡ Ἐκκλησία, ἔτσι, ἀπό «θεσμός πού συγκροτεῖται ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα», ἀπό «ἐπίγεια καί ἄκτιστη», κατά τόν σχετικό χαρακτηρισμό, πού τῆς εἶχε ἀποδώσει ὁ Ἅγιος Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης, μεταπίπτει πλέον σέ μιά ἐπίγεια –καί μόνο– κοινότητα, ὅπου αὐτό πού ἔχει τήν μόνη σημασία εἶναι ἡ ἐλεύθερη ἔκφραση καί ἀνταλλαγή «θρησκευτικοῦ τύπου» ἐμπειριῶν μεταξύ τῶν μελῶν της. Ὁ ρόλος δέ, πού ἀναγνωρίζεται στόν Χριστό, δέν εἶναι πιά ἐκεῖνος τῆς Κεφαλῆς τοῦ Σώματος, ἀλλά ὁ ρόλος ἑνός προσώπου πού εἶναι πιά σαφῶς ἀπὸν καί ἐπιδρᾷ μόνο μέ τό ἱστορικό παράδειγμά Του.

Ἔτσι, ὁ Schleiermacher ἐξουδετέρωσε κάθε ιδιότητα πού ἀποδίδουμε στήν Ἐκκλησία μέ τό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Συγκεκριμένα, γιά ἐκεῖνον ἡ Ἐκκλησία παύει νά εἶναι Ἁγία καί γίνεται μιά «νατουραλιστική», κτιστή καί ἀνθρώπινη κοινότητα. Παύει νά εἶναι Ἀποστολική, ἀφοῦ ἡ κάθε «χριστιανική» κοινότητα δέν παραλαμβάνει πιά τήν πίστη της ἀπό τὰ Στόματα τοῦ Λόγου, ἀλλά τήν ἀναπτύσσει μέ βάση τή δική της αὐτο-συνειδησία καί συναίσθηση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τὰ «μυθολογικά» δόγματα καί οἱ τύποι, μᾶλλον τήν βλάπτουν, παρά τήν ὠφελοῦν. Περαιτέρω, ἡ Ἐκκλησία παύει νά εἶναι Καθολική, ἀφοῦ ἡ αὐτο-συνειδησία τῆς κάθε ἐπί μέρους «χριστιανικῆς» κοινότητας εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀτοπικῶς καί χρονικῶς περιορισμένη, ἐνῶ, ὅπως γίνεται φανερό, ἡ Ἐκκλησία παύει νά εἶναι καί Μία καί κατακερματίζεται σέ πληθώρα κοινοτήτων πού γνωρίζουν μόνο ἀποσπασματικά τήν ἀλήθεια.

Θά μπορούσε ίσως νά συνοψίσει κανείς τήν ἐκκλησιολογία τοῦ Schleiermacher, στή φράση πού ἕνας σύγχρονος Ἐπίσκοπος ἀπεύθυνε στό ποιμνιό του, γεγονός πού δείχνει καί τήν μεγάλη καί ἴσως ἀνεπίγνωστη, διείσδυση καί ἐπιρροή της: **«Ἐγώ θά πῶ αὐτό πού λέει ἡ Ἐκκλησία, δηλ. τό πλήρωμα τῶν πιστῶν.... Ἀκόμα καί ἂν αὐτό πού οἱ Χριστιανοί μᾶς θεωροῦν σωστό, ἀκόμα καί ἂν εἶναι ἀντίθετο μέ τό Εὐαγγέλιο, ἐγώ θά ὑπερασπιστῶ αὐτό πού λένε οἱ Χριστιανοί μας, γιατί οἱ Χριστιανοί μᾶς ἔφτιαξαν τό Εὐαγγέλιο, δέν ἔφτιαξε τό Εὐαγγέλιο τήν Ἐκκλησία».**

Μέ τήν ὑποκειμενιστική αὐτή ὑποβάθμιση τῆς Ἐκκλησίας σέ ἀπλή/ές κοινότητα/τες, ὅπου αὐτό πού προέχει εἶναι ὁ συλλογικός καί ὁ ἀτομικός αὐτοπροσδιορισμός τῶν μελῶν τους κατά τήν ἔκφραση τῆς «θρησκευτικῆς» τους ἐμπειρίας, εἶναι φανερό ὅτι δέν ὑπάρχει πλέον ἐμπόδιο γιά τήν ἀναβάθμιση ἄλλων ἐπίγειων κοινοτήτων, ὡς ἐκείνων πού ἐξυπηρετοῦν τήν ιστορική πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Schleiermacher ἀπό τήν πλευρά του ἀνέπτυξε ιδιαίτερα ἐνεργό δράση γιά τήν καλλιέργεια τῆς Γερμανικῆς ἐθνικῆς συνείδησης, διακηρύσσοντας ὅτι τό ἔθνος ὡς ἡ φυσική ἔκφραση τῶν ἀξιῶν καί τῶν σκοπῶν ἑνός λαοῦ, ἀντιπροσωπεύει τήν ὀλοκλήρωση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί τό μέγιστο ἀγαθό. Ἐνδεικτικό σχετικά εἶναι ἕνα ἀπό τά «πολιτικά» λεγόμενα κηρύγματα του, ἐκεῖνο τῆς 24ης Αὐγούστου 1806 μέ τόν τίτλο **«Πόσο πολύ ἀναβιβάζεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἑνός προσώπου, ὅταν αὐτό ἀφοσιώνεται μέ ὅλη του τήν ψυχή στήν Πολιτική Ἑνωση, στήν ὁποία ἀνήκει»**, ὅπου ἐπικαλεῖται τήν φράση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀπό τήν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολή (2,19) πού ἔχει ὡς ἐξῆς: «ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστέ ξένοι καί πάροικοι, ἀλλά συμπολιῖται τῶν ἁγίων καί οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ». Ἀντί, ὅμως, ὅπως θά ἀνέμενε κανείς, νά ἐρμηνεύσει τήν ἀναφορά στούς ἐπίγειους θεσμούς τῆς «οἰκίας» καί τῆς «πόλης», στήν ὁποία προβαίνει ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἐπίκληση ἑνός παραδείγματος, ὅπου τό ἐπίγειο παράδειγμα εἶναι ἀξιολογικῶς κατώτερο τοῦ ἐπουράνιου προτύπου, ὁ **Schleiermacher** ἀντιστρέφει τήν τάξη καί ἐκλαμβάνει τήν Ἀποστολική περικοπή, ὡς ἀποβλέπουσα στό νά ἐξάρει τήν ἀξία τῶν θεσμῶν τῆς ἐπίγειας «οἰκίας» καί τῆς ἐπίγειας «πόλης», ἤτοι, ὡσάν νά μήν εἶχε διακηρύξει ὁ αὐτός Ἀπόστολος ὅτι **«οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν»**. «Αὐτοί οἱ θεσμοί ἀνήκουν στόν οἶκο τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ὁ πατριωτισμός εἶναι κάτι

καλό και εκείνοι που σκέπτονται ότι δεν τους αφορά είναι ώσαν ξένοι και παρεπίδημοι» θά συμπεράνει σχετικά στο έν λόγω κήρυγμά του. Και επίσης θά υποστηρίξει ότι, όταν ιδρύεται ένα κράτος «αυτό είναι ένα από τά πιο σημαντικά βήματα προόδου για την ανθρωπότητα».

Η άνοδος αυτή της πίστης στο Έθνος σέ βάρος της πίστης στην Έκκλησία δεν περιορίσθηκε, όμως, στή Γερμανία, ούτε στίς Προτεσταντικές κατά κύριο λόγο χώρες. Αντιθέτως, εξαπλώθηκε, μέ τή μιά ή τήν άλλη μορφή, και σέ Όρθόδοξες χώρες, όπου τό γεγονός ότι ή Έκκλησία σέ πολλές από αυτές πρωτοστάτησε σέ απελευθερωτικούς αγώνες επέτρεψε νά δημιουργηθεῖ μιά σύγχυση τῶν δύο πίστεων, στο πλαίσιο της οποίας είτε δεν έχει καταστεί συνειδητό, είτε δεν όμολογεῖται μέ ευθύτητα ποιά από τίς δύο –πρέπει νά– έχει τήν προτεραιότητα.

Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό φαινόμενο είχε παρουσιασθεῖ και στην Όρθόδοξη Ρωσία τοῦ 19ου αἰῶνα μέ τό κίνημα τῶν λεγόμενων Σλαυοφίλων, εκπρόσωποι τοῦ οποίου, ναί μέν διακήρυσσαν τήν πίστη τους στην Όρθόδοξη Έκκλησία, όμως, ταυτόχρονα, διαδήλωναν και τήν πεποίθησή τους ότι οἱ Σλαυϊκοί πληθυσμοί έχουν έκ φύσεως και έκ παραδόσεως μιά ιδιαίτερη προδιάθεση, τήν οποία δεν έχουν οἱ λοιποί λαοί, στο νά κατανοοῦν και νά εφαρμόζουν στην πράξη τό δόγμα για τήν Καθολικότητα της Έκκλησίας. Δεν γινόταν, όμως, σαφές σέ πολλές περιπτώσεις, αν ή προτεραιότητα αποδιδόταν στην ιδιότητα τοῦ μέλους της Έκκλησίας ως Σώματος τοῦ Χριστοῦ ή στην ιδιότητα τοῦ μέλους μιᾶς κοινότητας ως ενσάρκωσης τοῦ Σλαυϊκοῦ πνεύματος.

Ο μεγάλος μυθιστοριογράφος **Φιόντορ Ντοστογιέφσκυ** είχε έντοπίσει τό φαινόμενο αυτό και τό είχε παρουσιάσει στο ἔργο του μέ τόν τίτλο «**Οἱ Δαιμονισμένοι**». Εκεί παρουσιάζει, μεταξύ τῶν ἄλλων ήρώων τοῦ πολυπρόσωπου αὐτοῦ μυθιστορήματος, τόν Σάτωβ, έναν φοιτητή που, ἀναζητῶντας μιά στέρεη πίστη, εἶχε ἀσπασθεῖ τίς ιδέες τῶν Σλαυοφίλων. Ο Ντοστογιέφσκυ, όμως, τόν οδηγεῖ σέ μιά ἀποκαλυπτική ἀντιπαράθεση μέ τόν κεντρικό ἥρωα τοῦ μυθιστορήματος, τόν Νικόλαο Σταυρόγκιν, ο οποίος, από τήν πλευρά του, ταλαντευόταν μεταξύ τοῦ πλήρους μηδενισμοῦ και της ἐπιθυμίας για μιά πίστη.

«Ο σκοπός κάθε λαϊκῆς πορείας, για τόν κάθε λαό και σέ κάθε περίοδο της ὕπαρξή του, δεν είναι ἄλλος από τήν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, τοῦ δικοῦ

του Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ πού πρέπει τό δίχως ἄλλο νά εἶναι ἀπόλυτα δικός του καί εἶναι ἀκόμα –ὁ σκοπός– νά πιστέψει σέ αὐτόν τόν Θεό σάν τόν μόνο ἀληθινό. Ὁ Θεός εἶναι ἡ συνθετική προσωπικότητα ὅλου τοῦ λαοῦ –ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος τῆς ἱστορίας του.. πάντοτε ὁ κάθε λαός εἶχε τόν ιδιαίτερο θεό του...» θά πεῖ ὁ Σάτωβ, ἐπικαλούμενος ὅσα εἶχε γράψει ὁ ἴδιος ὁ Σταυρόγκιν στό παρελθόν.

«Ἄρκεῖ νά σᾶς θυμίσω τό γεγονός πώς ὑποβιβάζετε τόν Θεό καί τόν κάνετε μιᾶ ἀπλή ἰδιότητα τοῦ ἔθνους», θά ἐπισημάνει μέ καίριο τρόπο ὁ Σταυρόγκιν.

«..Κάθε ἄλλο, ἀνεβάζω τόν λαό ὡς τόν Θεό... Ὁ λαός εἶναι τό σῶμα τοῦ Θεοῦ. Ὁ κάθε λαός μένει λαός μονάχα ὡς τή στιγμή πού ἔχει τόν ξεχωριστό θεό του καί ἀποδιώχνει, χωρίς κανένα συμβιβασμό, ὅλους τούς θεούς τοῦ κόσμου... Ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι μία. Ὡστε, λοιπόν, μονάχα ἕνας ἀπό ὅλους τούς λαούς μπορεῖ νά κατέχει τόν ἀληθινό Θεό... Ἐνας εἶναι ὁ «θεοφόρος» λαός –ὁ Ρωσικός λαός...», ἀπάντησε ὁ Σάτωβ, δείχνοντας ἔτσι ὅτι εἶχε προσπαθήσει νά συγχωνεύσει, τρόπον τινά, τήν πίστη του στό Ρωσικό Ἔθνος μέ τήν πίστη στόν Θεό.

Ὅμως, ὁ Σταυρόγκιν θέλησε νά μάθει αὐτό πού ἦταν κρίσιμο: «Ἐσεῖς ὁ ἴδιος (ἄσχετα δηλαδή μέ τό τί κάνει ὁ Ρωσικός λαός) πιστεύετε στόν Θεό ἢ ὄχι;».

«Ἐγώ... θά ... θά πιστέψω στόν Θεό», ἀπάντησε τελικά ὁ Σάτωβ.

Παραθέσαμε κάποιες ἐρωταποκρίσεις ἀπό τόν διάλογο αὐτό, διότι πιστεύουμε ὅτι ἐντοπίζει τό καίριο ζήτημα τῆς ἐποχῆς μας καί μάλιστα τῶν ἡμερῶν μας. Τό νά ξεκαθαριστεῖ, δηλαδή, ἐάν πιστεύουμε στήν κυριολεξία στόν Θεό καί στήν ἐπίγεια ἄκτιστη Ἐκκλησία Του ἢ ἐάν, ἀντιθέτως, ἐπιχειροῦμε νά συγκαλύψουμε τήν ἔλλειψη πίστεως μέ τρόπους πού φαντάζουν «μοντέρνοι» καί «ἀνώτεροι», χωρίς νά εἶναι.

Νομομαθής.

Πηγή : <https://www.agnikolaos.gr/>